

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯЮЗА ПІСЬМЕННІКАў БССР

№ 11 (1545)

Аўторак, 7 лютага 1961 года

Цана 4 кап.

НАШЫ МАЯКІ

Быў снежань, але можна было падумаць, што пачынаецца вясна — так цёпла было на даху. Прывяла ў такі час прайсці па лесе, падыхаць вольнымі плуццямі.

Любоў Пракопаўна пасля снедання прапавала сабраваць паўсядзённую работу ў адным пакоі дома адпачываць, паспрабавалі за невялікі час, дзяліліся назіраннямі. Усе яны былі рулівымі прывяццямі ў нашай сельскай гаспадарцы. Зінаіда Пятровіч — дзяржаўная саўладальніца, Настася Якаўлеўна Каралёва — аградарскі саўладальніца, Жыгімонтка Раёна і Любоў Пракопаўна Круглова — сваярская саўладальніца «Парэчча» Ашчэрскага раёна.

— Сяброўкі! Не забавіцеся, а сапраўды, каб не перагружаць луг, густа ўсталяваныя сцяжкі сена. А далей ледзь-ледзь прыкметны абрысы дамоў, фабрычных калонаў Гомеля.

— Як хараша тут, — сказала Зінаіда Пятровіч.

— Але чамусьці дадому цягне, — прагаварыла Круглова.

— Па Пятру сваім засмывалася, — пажартвала Зінаіда.

Не, жаніны, пра гэта вы дзяржаўны, а Круглова і ў жарт, і ў сэрцы ўздыхнула: — Па рабоце рабуйце сяброўкі. Пэўна, не дабуду я тут да канца.

— Вось дык надумалася! — смяялася Настася Каралёва. — І тыдні не прайшло, як прыехала ў «Чонкі», а ўжо дадому хочаш ехаць. Ну, павіншаваў ЦК партыі і ўрад наш з працоўнымі пераможцамі. Добра. Вось і адпачывай, набірайся сіл. А вернешся ў саўгас — працуеш на ўсё рукі, на ўсё прыт.

— Працоўныя пераможцы! Нялёгка даліся яны. Не жартышкі ж адкарміць сельгасу.

За апошні год работнікі Віцебскага кнігандлю накіравалі ў бібліятэку Паліцкага нафтаперапрацоўчага заводу рознай літаратуры на дзве тысячы рублёў. Цяпер у бібліятэку каля п'ятні тысяч кніг.

З кожным годам павялічваецца бібліятэка Вясельскага ДРЭС у Шацкім. Сёння на набліжэйшай літаратуры адпачывае значная частка сродкаў. Работніцы гэтай кулгасавыя, набудуць новыя творы беларускіх пісьменнікаў, папоўняць свае паліцы кніжкамі класікаў сусветнай літаратуры.

Днямі калектыву Тэатра імя Я. Купалы наведаў калгас «Авангард» Пухавіцкага раёна і паказаў спектакль «Мільон за ўсміхну». Тэатр імя М. Горькага паказаў працоўнай Дзяржаўна-Пашчэўскай Службы па пастаўках і па п'есах «Іркушка гісторыя», «Чацвёрты пад адным дахам», «Берабанчыцы». У Радышковіч «Чарвені са спектаклі» «Народны бой» і «Казачыя домікі» паказалі артысты Тэатра юнага глядача. Сем вялікіх канцэртаў далі артысты Тэатра оперы і балету.

Частымі гасцямі ў раёнах і калгасах рэспублікі былі Тэатр імя Я. Коласа, Гродзенскі, Мінскі, Брэсцкі, Бабруйскі драматычныя калектывы.

Мацаваць творчы сувязі

У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР адбылася сустрэча мастакоў, пісьменнікаў, кампазітараў і грамадскіх актывістаў. Прывітанні абмяняліся думкамі і дэмавілі ў бліжэйшых працах шырокае абмеркаванне творчай мастацкай выстай, якія экспануюцца ў музеі. Выступілі з арбіямі рэд слухавіц зялёна. Скульптар З. Азгур адзначыў, што пісьменнікі і мастакі цікавіліся работамі мастакоў і амаль што ўсім не выказваюць у друку сваё ўражанне аб карцінах. Саюзам пісьменнікаў мастакоў неабходна падтрымліваць больш жывую творчую сувязь — арганізаваць сумесныя абмеркаванні новых работ, наладжваць выстай, абмяняцца думкамі.

З выказванням З. Азгара пагадзіўся І. Шамякін. Ён сказаў: — Многія творы выстай сапраўды хваляюць, але ж ёсць і слабыя па сваёй кампазіцыйнай вырашэнню.

Нельга не пазначыць і І. Шамякіна, чыё добры карцінаў можна прызнаць толькі тую, у якой мастак глыбока раскрыў, а не фатаграфічна рэалістычна. Аб тым, што неабходна ўмацаваць творчы сувязі пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, гаварыў А. Кучар. У сустрэчы прынялі ўдзел М. Ткач, М. Аладей, Я. Зайцаў, Р. Кудзавіч, І. Ахрэмыч, І. Місевич і інш.

У памяшканні Марохорскага сельскага клуба Жыткаўскага раёна разам з агітпунктам Вечарамі агітпункта тут збіраюцца выбаршчыкі з «Паліцкага» аб выбарах у мясцовы Савет. Працуе стол давадзак. Да паслуг выбаршчыкаў ёсць неабходная літаратура, выдана кніга тытану і аздаў, аформлена кніжная атрына.

Добра працуе сельская лектарская група, якой кіруе дырэктар Марохорскага сямігадовай школы М. Сасноўскі. Члены лектарскай групы выступаюць перад калгаснікамі сельска-

адной за год больш тысячы свайей. Летас лічылася гэта рэкордам. Нават спрэчкі тады разгарэліся ў іх на ферме: ці здолее сваярскі саборніцаў у Яраславам Чыжым, ці хопіць у іх умення, энергіі на гэта. Гаварылі многія і доўга. Думкі былі розныя — і за, і супраць. А Любоў Пракопаўна карцела сказаць: — «Я бярэся дагнаць Яраслава Чыжа».

Але ж не толькі ад яе адной залежыць поспех. Патрэбна дапамога таксама і дырэкцыі саўгаса. І не маля. У сваярніку неабходна пераабсталяваць загоні і многае іншае, што з'явіцца.

Любоў Пракопаўна так урулілася ў свае думкі, што нават не пачула, як дырэктар саўгаса Сяргей Андрэвіч Круглов выклікаў яе прывітанні. Тады сваярніца штурхнула яе ў бок: «Працябе гаварыце». А дырэктар зноў паўтарыў:

— Я лічу, таварышы, што Любоў Пракопаўна Круглова справіцца з гэтай задачай. Хопіць у яе і сіл, і энергіі паспаборнічаць з Чыжым. Ці не так?

— Сіл то хопіць, — не спынаючыся адказала Любоў Пракопаўна. — І жаданне ёсць. Але адна я з гэтай задачай не справіўся, — і жанчына выказала прысутным свае меркаванні, прапавала — усё тое, аб чым яна толькі што думала.

— Згодзен. Умовы для нас вострыя.

— Як непрыкметна баяжыш час. Здаецца, гэта размова адбывалася зусім нядаўна. Прайшоў толькі год. Некаторыя ў саўгасе не верылі ў абавязальнасць Кругловай. «Бачы, — цішком гаварылі яны, — тысячы свайей хоча за год адкарміць. Хвалюко. — І кпліва працягвалі: — «Тысячціна...»

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

Непрыкметна было Любоў Пракопаўна, у працы беглі дні.

ГЕРОЙ ТВОРАЎ — НАРОД

Першае, што кідаецца ў вочы пры зняўстве з экспазіцыі рэспубліканскай мастацкай выстай, тое, што асноўным героем твораў нашых мастакоў стаў народ. У лепшых з гэтых твораў адчуваецца дыханне сучаснасці, поступ сямігодкі.

Адзначаючы гэтыя разгорткі «па-дасці» мастакоў у жыццё, трэба, аднак, адразу ж сказаць, што на выстай былі адчувацца і супярэчнасці паміж багатым свежым навіннаю і адносна малой колькасцю палатнаў, якія б глыбока, творча ўваблялі іх. У экспазіцыі не вельмі багата карцін з шырока развітым сюжэтам, з тонкім псіхалагічным аналізам, яркай трактоўкай характараў. Тэматычная карціна заняла на выстай значнае месца.

Тэма большасці работ — праца рабочых і калгаснікаў нашай рэспублікі, будаўніцтва Салігорска і Паліцка. Ряд палатнаў прысвечаны быту савецкага чалавека, лірычнай тэме. Дыяпазон выстай шырокі і адлюстроўвае многія бакі нашай рэалістычнасці.

Радасна і тое, што вядучае месца на выстай занялі творы маладых мастакоў. Гэтым у многім тлумачыцца тэматычная і жанравая разнастайнасць, багачства мастацка-стылявых прыёмаў і манер, якія характэрныя для выстай.

Пры ўважлівым знаёмстве з экспанатамі можна заўважыць, што ў беларускіх мастакоў, асабліва ў маладых, выявілася імкненне да шырокіх аб'ёмаў і манументальнасці. Гэтыя тэндэнцыі, уласныя ўсёму савецкаму мастацтву, выражаны вядуць у сюжэты-тэматычных палатнах і на нашай выстай. Амаля самае прымальнае імкненне многіх беларускіх мастакоў прапавала над выразнасцю форм. Колер, прастора становяцца чыпер не проста сродкамі ўзбудоўлення творчых характараў, а выкарыстоўваюцца не толькі для стварэння вонкавага эфекту, яны яснуюць у сабе экспрэсію, ідэйную зместнасць. У гэтым лёгка пераконваемся, аналізуючы найбольш цікавыя жывапісныя творы.

Малады мастак М. Данцыг, ужо вядомы па папярэдняй выстай, і чыпер прарадаваў цікавымі карцінамі. «Гульня зямлі» салігорскага — так называецца адна з яго кампазіцый. У ёй мастак дасягае перахваленага вобразнага раскрыцця тэм. Суровыя фарбы, усё напоўнена стрыманым напружаннем і энергіяй. Да ўваходу ў капер ідуць шахцёры. У перадавым чыперні змроку з'яўляюцца іх лямпацы, адлюстроўваюцца ў абымтай дэжым зямлі. Удалечыні ўзвышаюцца гмахі хараў з ярка асветленымі вокнамі. Там ні на хвілінку не сціхае шум машын... Сапраўды, гудзе зямля! Данцыг улавіў асабліва індустрыяльных пейзажаў, перавагу ў іх бурных тэм; і ў гэтую, увогуле стрыманую каларытную тэму ўрываюцца яркія блікі агню. Яны перадаюць тое хваляванне, якое перажываў мастак. Фарбы ў Данцыга характэрныя сваёй асаблівай строгасцю прыгажосцю, сучаснасцю кампазіцыі.

Другая карціна М. Данцыга «Я ведаю, будзе горад Салігорск» вырашана ў іншай каларыстычнай гаме. Добра прадумана і кампазіцыйна твора. Набліжаны да глядача фігуры дзюбоў-будаўніц ствараюць настрой бадэрасці і радасці. Удалечыні відзіцца карпус новых будынкаў, якія патапулі ў блакітным бузку. На фоне іх мажорна гучыць і белыя воблакі, і саваята напісаныя кашковыя работнікі. Агульнае ўражанне ад карціны — свежасць.

На выстай прадстаўлены работы яшчэ некалькіх мастакоў, па агульнай тэндэнцыі і па фармальна-жывапісных прыёмах блізкія да тых, аб якіх толькі што аказалася размова. Перш за ўсё гэта палатно І. Стасевіча «Ангара, Ангара...» і яго ж «Пакарэны падукі прыгожыя». І. Стасевіч выяўляе на будаўніцтва Брац-

кай ГЭС, дзе напісаў багата змястоў, якія накіраваны ў аснову яго твораў. Назіранне натурны, бясспрэчна, са-дзейнічала нараджэнню прадзівага, хваляючага твора аб заключным этапе будаўніцтва — перакрыцці Ангара. Высока ўзняўся гранітныя берагі Ангара, на якіх бачым спакойных, упэўненых у сваіх сілах мантажнікаў, зваршчыкаў — усё, чыя рукі і чыя нястрымная энергія перамагла Ангара. Розныя гэта людзі. Вылеплены шырокімі мазкамі суровы і валавы твар немагалога рабочага справа. Маладосцю, некаторай бескампанісцкай павявае ад твора і фігуры зваршчыка ў чырвонай кашулі. Адчуваецца, што працуюць гэтыя людзі добра, спорна! Твораў другіх не відзіць: яны глядзяць туды, дзе з эстакады магутны саманявы скідаюць у ваду ўважліва бетонныя глыбы. Мы верым, што праца аб'яўлена іх. Такую ўражанне ў многім саадзіняе напружанні і яркі каларыт твора, які добра раскрыўся сучаснасцю падзеі.

Кастаніцыя БУЛА

Новыя вершы

Ранак у Маскве

Яшчэ над Яўскай палінай
Туман каляшчэ сім, —
А ранак запаліў рубін.
На вежах алятых Масквы,
У паветры галасы курантаў,
Гудзе напэва зям галіні,
І шорах вейкаў шурпаты
Па траўраўрах захаляў.
Як бы касты на сенажні,
На ўвесь размах шырокі рук
Мятуць, шбры падлогу ў хаце,
Дзяжурныя асфальт і брук.
Каб новы дзень сядзень
Кінуў —
Дня ўчарашняга сляды
Змяваюць рупныя машыны
Крылатай радугай вады.
Сцяў яра ранак разгарае,
Гудзі гудзі, гудзі, гудзі,
І масквына паспешна блуць
Хадай імкліва на працу.

У музеі Якуба Коласа

Яго я помню статным, маладым,
Калі сяброўства працы нас
З'янала.
Пэстам сталым Колас быў тады,
З ім поплеч крочым родны наш
Купала.
А я дзяўчынкай скромнай і малой
Ішла за ім услед... О, як ясна!
І толькі іх пазніц чыла.
Душу маю, як сонца ўлетку,
Грала.
Я ведала — што не сяду а пуці,
Не забуджусі на жыццёвых
Смежах.
Калі наперад буду ісці да ісці
Па іх шляху, па іх алятых вежах.
Збылося, Шчасце з бою мнэ ўзялі.
Быў стромы шлях і прытуліў нам
ногі.
Але заўсёды ўвёзена ішла
Мя ў будучыню светлага дарогі.
Якіх песня звонкая жыць, гудзе,
Людзей да новых намагаўся
будзіць,
На новы ўзлет працоўны нас вярзе
І шлях наперад асвятляе людзям.

Міхась СТРАЛЬЦОВ

Блакітны вецер

Лагачі прагнуўся як бы ад нейкага штуршка
уся абдысла непаўнацэнна і лёгка. Колькі часу ён
лежаў, не распусціўшыся ачы. Тое няўлоўнае
і кістка, што шчыла дунала над ім, было, напэва,
успамінам аб сні. Сон адмыкнуў у святле, у па-
хаванні, у струменісці ветру. Нібыта сцяла над ней-
кім возерам у думанай парнісці сонца. Пахлі
сонны, узнімаўся над вёскай блакітны вецер і такі
звонкі і чысты чужы на беразе смеж. Як хараша,
як лёгка было нібыта Лагачі быць на вадзе —
як прымяна жыво халодзіць босымі ногамі, як за-
спілачыць вочы блакітны вецер!

У пакоі ціха. Ноч. Дзе гадзіны ночы — Лагачі
гэта ведае. Зараз вось прыйдуць, калі не прыйшлі,
з фабрыкі работніцы: яны заўсёды праходзілі ў
гэты час і так ясна чуваць тады ўночы крокі.
І шчыра гомоніць: «Ой, дзевачкі, ды ён жа кажа!
«Я табе гадзіны куплю». Ой, трымайце мяне,
а то ўпадзе!» І смеж — залівае, мятрымае...
Смеж заўсёды будзіць Лагача, як і гэты бла-
кітны вецер, што сніцца ў ашчынні час.

Ноч. Шы. Мусіць, прыйшлі ўжо работніцы, му-
сіць, тама і прытрыніліся яму гэты смеж.
Якая светлая, якая чужая ў пакоі цішыні!
Блакітны вецер промнея заламаўся ў люстэрку —
таямнічым глыбінні адкрыліся ў школе. Паўшчыні
сеткай на сцяну ляглі цені: набітаў адсюль ня-
бачны вучыцель літар. І харажы ад думкі, што
можна нікім не ўгледжанае стаць ля акна і гэ-
так сцішыцца перад маўляўскай ночы...

Лагачі ўстаў і рухнуў, шукаўчы на крэсле
азвонне, і ўсміхнуўся, успомніўшы жонка заўсё-
ды кажа, што не можа заснуць, калі азвонне па-
кідае ў пакоі абыч. Вось бы здзіўлілася, каб
убачыла яго жарас.

Уставаў лёгка, і няма той малавасці, што рані-
шні хіне да сну і здымае павету. Усё было незвы-
чайна трохі, таемніча, было прыняма і хаража.
Лагачі стаў ля акна, паглядзеў на вуліцу.
Літар свечы ў вельмі, з-пад асенежанага ка-
пачка зісала суслуха — застыла, нерухома
жылва вала. Паважора была ваджа, потым іс-
цану марозік, потым усё прыцурхнула сяняком.
Недабудована дом пад акном, вастрава та-
блішчэ зорка з боку вежавыя крапа. Далі і шы-
ня. Лішчыкі літару мецшы ў горадзе аўніці.
Позна.

Думалася, што ўсё роўна не заснеў. Лагачі
абусь, апынуў у калідоры паліто і выйшаў на
лесвіцу. Адражы аб абступіў пах фары, ха-
лодзай тынкоўкі і пилу—заўсёды пах пад'ездаў,
скупя падраблены цёлым духам чалавечага
жытця. Расціснуты абдысам, на плячох уся-
ляе маладую. Лагачі ўспомніў: учора ў сусед-
няй кватэры спраўляў працоўны. Ішоў у армію
Толік, токар нейкі ці будзін. У пад'ездзе ве-
чарам было шумна. Потым па яго, Лагача, пры-
ходзіў гэты самы Толік: «Сабраліся... Леанід Іва-
навіч... Разам з намі...» Дзівак нейкі, які ж былі
амаль незнаёмы. Ад Толіка пахла гарэзляй. Ла-
гачі не пайшоў. Ага, ён працяваў тады студэнц-
кія работы. Каб не збыцця заўтра, ды дэнь гу-
ляў гэтым добрага прачуханца. Робота здавалі
позна—ясна: пісалі за адзін вечар. Які-небудзь
курсыя гений будзе пасля хімікаў: бурэ і наіск,
трохі натхненія і трохі часу. Гульства! Наогул,
студэнты сталі не ты. Многа ў вытворчасці. Ду-
маюць, што ўвядулі яго жыццё. Чытаюць Рэмар-
ка. Гульства! Яго раўнскі, у параўнанні з ім,
былі жаўтаротны ідэалісты.

Ціпаўрашні студэнты не падаваліся Лагачаму.
Ён і не заўважыў, як у яго саспаваўся настрой.
Зноў на лесвіцы трапіліся недакуркі, і зноў
успомніўся Толік. Якраз дарчы: не хачелася ду-
маць пра студэнтаў. «Дарэмна ўсё ж пакрыўдзіў
хлопца, не сказаўшы на гэтыя праводзіны. «На від-
ходную» — здаецца, сказаў Толік Палічына, што
збыўся з ім па-спынску, і будзе мець рацыю.
Не з-за работ жа тых адмовіўся? Не, не палічына
я для яго, вядуць, дужа змяняў, ачыная асоба.
Смежана гэтак саромеяць, запрашаючы да сёбе,
і чамусьці апынуў аб палічына, калі выхадзіў.
Лагачаму стала сарамна: «Вучоныя асоба! Нічога
сабе апраўданне... Якая прыхарасць!»

Выбіта шкло ў дзвярах, на фанеры крэдай на-
пісана: «Тут жыве Зон». І стаўшы трохі вялікі
калічкі. «Якая-небудзь Толікава знамяна, і, гля-
дзі, была на праводзінах. Добра, што не пайшоў
туды, а то дэвалюс б прынішчыла сярбом моладзі.
Так сказаць, старэйшым таварыш і юная змена.
Роля яна не для мяне. І сваіх студэнтаў даводзі.
Ён пайшоў раптам, што ўсё гэта гульства і
разважана на табе! «Ну, не пайшоў, і добра».
А тут нейкія сумненні, нейкі дзіцячы самааналіз.
Смежана. І наогул...

Ён выйшаў на вуліцу, спыніўся. Нешта
незразумелае з ім робіцца ў ашчынні час: ну, хоць
бы гэты сон, бядняныя ночы. Лагачі па-
стаў у роздуме, аглядаўся. Было маўлява на
вуліцы, пуста, і ў самай моцы быў марозік, такі
вастрава, жорсткі, але прымяна чыравольны.
Няўзана і нудна пачало лакавацца ў скроні: мо-

Чытаючы кнігу крытыка...

Да нядаўняга часу сярод выдан-
няў пра літаратурануаў і кры-
тыкаў пераважалі манаграфіі або
абзорныя артыкулы манаграфічнага
характэру, прысвечаныя ў асноў-
ным гісторыі літаратуры. Цяпер усё
найсцей выходзіць кнігі крытыкаў,
напісаныя пра гарачых слядах літа-
ратурных падзей. Сярод іх — дру-
гая кніга Яўа Герпача — «Літа-
ратура і жыццё народа».

Справадзіла гавораць, што іка-
васць да манаграфіі тлумачыцца
перш за ўсё цікавасцю да творчасці
таго, пра каго яна напісана. У аб-
зорніку ж артыкулы пра жыццё літа-
ратуры працуюць сучасна на першы
план выступаюць асоба крытыка, ён —
у цэнтры ўвагі чытача; высяляюць-
на, ці паслядоўны ён у ацэнцы пэ-
ўных літаратурных з'яў, наколькі пра-
дасна яго сістэма ацэнак, асабліва по-
глядзеў, наколькі багаты арсенал яго
крытычнай зброі.

У пазнавальнай кнізе, закранаючы роз-
ныя пытанні развіцця беларускай
савецкай прозы, паэзіі, літаратуры
для дзяцей, Герпач ілюстраваў аба-
гульняны вопыт пісьменнікаў у па-
будове сюжэта і кампазіцыі, багата
ўвагі адыае высяляючы прыроды
кампіфікацыі, якія адлюстроўвае са-
вешка літаратура.

У цэнтры ўвагі крытыка — апа-
нея М. Мінькова «Векіпамяныя дні»,
раманы І. Шамякіна «Глыбокая
палыня» і «Крыніца», Т. Хадкевіча
«Даль палыня», Б. Бялінскага «Сві-
танне», аповесці і аповяды І. Пе-
страка, Я. Брыля, М. Паслядоўна,
І. Грамовіча, Р. Сабаленкі, М. Лу-
сікова, У. Краўчанкі, А. Асіпені,
І. Дубоўскага, А. Рыльска, І. Скры-
гана, А. Якімовіча, П. Кавалева,
М. Пянянкі, В. Буца і многіх іншых.

Нельга не апазіць стаючы
імяніне крытыка гаварыць пра на-
дзейнае ў сучаснай літаратуры. Ён
уважана і дакладна аналізуе та-
матыку і ідэювую праблематыку
беларускай прозы, цікавыя

назіранні робіць у галіне сюжэта,
кампазіцыі, канфіліку ў буйных пра-
заічных творах, цікавыя яго думкі аб
адлюстраванні нацыянальнага харак-
тэру ў апавесці М. Мінькова.

Важнае ў работах крытыка —
разуменне агульнай, дзейснай ролі
літаратуры ў жыцці грамадства. І з
гэтага пункту погляду ён дастаткова
удала вызначае месца таго або ін-
шага твора ў літаратуры. Крытык
удала выбірае прыклады, каб пака-
заць, якія жыццёвыя прынцыпы і за-
канамернасці раскрытае той або ін-
шым майстар слова. Перааналізаваў
вадзіць ён значэнне тых або іншых
твораў і вобразаў літаратуры міну-
лата для нашай сучаснасці.

Чытачу цікава будзе назабміцца
з аналізам вобразаў Паходні, Бабі-
ці, Янукевіча, Заранкі, Марыны Ку-
дзінай і іншых з рамана «Даль па-
лыня» Т. Хадкевіча, а параўнаннем
структуры раманаў І. Шамякіна
«Глыбокая палыня» і «Крыніца», са-
шматлікімі цікавымі назіраннямі над
творами сатырычных, дзіцячых лі-
таратур; бадай, найвышэйшай у
кнізе артыкулы «Я самых вытокаў
чалавечай свядомасці», «Смех — са-
дарожнік сілы». Дасціпны назіран-
ні зроблены над апавяданнямі роз-
ных аўтараў ў іншых артыкулах.

Большасць крытыкаў сцеляцца
да такой думкі: «Гавораць пра мас-
таўскі творы, мы вельмі часта ўжы-
ваем словы «справядліва» і «няпра-
дзіва» і вельмі рэдка — слова
«чужо»». Гэта, на наш погляд, у
вельмі ступені дэталісцкія кнігі Ге-
рпача. Чытаец яго разважанні — і
ствараецца ўражанне, нібы крытык
забывае, што твор мастацкай літа-
ратуры — а з'ява эстэтычная.

Даўно ўжо ў нашых літаратура-
навуках вельмі асцярожна і прышчы-
вала думка аб тым, што недасканалы
па майстарству твор можа даскарды-
таваць самую дасканалую ідэю, за-
ключаную ў ім. Таму, калі твор за-
ключае ў сабе важную думку, дык

аналіз яго з боку майстарства жы-
ццява неабходны. Павіна быць у
крытыцы адноўства філасофска-пуб-
ліцыстычнага і эстэтычнага аэле-
ментаў.

Ідэіны бок твора, яго змест, ана-
ліз іх крытыкам — гэта толькі ча-
стка справы (безумоўна, вельмі
важная). Аднак трэба яшчэ пака-
заць, ці не бракуе ў гэтых творах
майстарства, каб яны маглі выка-
наць сваю высакародную ролю ў
жыцці грамадства.

Наколькі на многіх старонках кні-
гі няма вялікай і прышчыповай раз-
мовы пра эстэтычны бок твораў, якія
аналізуюцца, гэтыя старонкі аў-
ляюцца на сутнасці чыста інфарма-
цыйнымі. І гэта адзін з істотных не-
дахопаў кнігі крытыка. Гэтым не-
дохом тлумачыцца і іншы.

Калі ідэіны аналіз не дапаўняець
аналізам эстэтычным, тады і з'яў-
ляецца нейкі рацыяналісцкі пад-
ыход да твораў літаратуры, мы б
сказалі — «утылітарны» падыход.

Чытаем у кнізе: «Пісьменнікі М. Паслядоўні
і І. Шамякіны паставілі праблему ліка-
дэпцы вынікаў ваіны ў душах лю-
дзей не наогул, не апырэна, а праз
пэўныя характары, нараджаныя пэў-
нымі абставінамі».

Па форме як быццам усё пра-
вілі. Але ўсё ж, нягледзячы на
гэты падкрэслены — «справ пэў-
ныя характары, нараджаныя пэўны-
мі абставінамі», мы не можам пага-
дзіцца з крытыкам. Як бы ні была
важная «праблема лікадэпцыі выні-
каў ваіны ў душах людзей», але
дзіка не адным гэтым вычэрпана
значэнне раманаў М. Паслядоўна
«Святло над Ліскам» і І. Шамякіна
«У добры час» і «Крыніца». Зна-
чэнне гэтых твораў куды шыры.

Або яшчэ больш яркі прыклад
такага «утылітарнага» падыходу да
літаратурных з'яў. Пра апавяданне
І. Дубоўскага «Пяўка» крытык пі-
ша:

(Заканчэнне на 4-й стар.)

ЛЕНІНГРАД. Пуш-
кінскі дом сумесна з ме-
марыяльным музеем
М. А. Някрасава правёў
Усеазаюзную някрасаў-
скую канферэнцыю,
Удзельнікі канферэнцыі
з Масквы, Кіева, Сталі-
набада, Горкага, Яра-
слаўля, Калініна, Паў-
днёва-Сахалінска і ін-
шых гарадоў разскалі
аб новых даследаван-
нях, прысвечаных твор-
часці вялікага рускага
паэта.

На здымку: доктар фі-
лалогіі, навук Д. В.
Чады (Кіеў) выступае і
дакладам на тэму «Ня-
красаў і Шаўчэна ў
барацьбе з прыгонным
правам».

Фота В. Ціна.
Фотакроніка ТАСС.

БІБЛІАГРАФІЧНАЯ ЗАГАДКА

У час працы над артыкулам «Но-
вае пра Ф. Багушэвіча» («Старонкі
братняй дружбы», Дзяржвыдат
БССР, Мінск, 1960) мне кінулася ў
вочы адна вельмі цікавая акалі-
чэнасць — звесткі ў некаторых польскіх
часопісах аб тым, што нібыта пасля
смерці паэта былі выданыя ў 1900 г.
трэці пазычныя зборнікі беларускага
пэсяра «Скрыпачка беларуская», які
наша літаратуразнаўства лічыць
збудзеным.

Звесткі гэтыя былі ў пэўнай ступе-
ні супярэчлівыя і надзіваць лака-
цыіны. Польскі літаратар Люшынь
Узёмба ў некруглоў «Францішак
Бенедыкт Багушэвіч» («Век» № 164,
4 (17) чэрвеня 1900 г.) пісаў, што
«трэці зборнік неўзабаве з'явіцца ў
друку (пэсыматнае выданне)». У ар-
тыкуле «Пэсыматнае выданне» («Беседы лі-
таратара» № 24, 2 (15) чэрвеня 1900)
І. Узёмба паўтараў гэтыя сьвяра-
джэнні і нават гаварыў пра змест
«Скрыпачкі» наступнае: «Складваюць
яе выдатныя творы, напісаныя тэле-
магія, маладога, байка, сялянска
элегія, аэлягія аповесці». Другі
польскі даследчак жыцця і творчасці
беларускага паэта Напалас Руба
пісаў: «Пасля смерці Багушэвіча за-
сталася шмат твораў у рукапісах, і
сёньня падаяе, што яны хутка выйдзю
пад назвай «Скрыпачка» («Гітыгонік
лістравання» № 23, 27 мая (9 чэрве-
ня) 1900).

Яшчэ больш цікавыя звесткі пра
творчасць Ф. Багушэвіча прыводзіў
польскі часопіс «Край», супрацоўні-
ком якога беларускі паэт быў у
1887—1891 гг.: «Выдаў ён некалькі
тамоў сатырычных твораў па-бела-
руску, падпісаных «Бураском». Да гэ-
тай катэгорыі належалі: «Гавань»,
«Гутаркі», «Казкі», «Дука беларус-
кая» (два выданні), «Смех», «Скры-
пачка» і шмат іншых» («Ілюстрацыя
дадатка да часопіса «Край», № 22,
2 (15) чэрвеня 1900 г., стар. 309).

Цікава паверыць, што ў Ф. Багушэ-
віча былі кнігі «Гавань», «Гутаркі»
і «Казкі», якіх не ўпамінаюць ні
Н. Руба, ні І. Узёмба, ні іншыя бе-
ларускія і польскія даследчыкі твор-
часці паэта-дэмакрата.

У артыкуле пра аўтара «Дудкі бе-
ларускай» я вельмі ўмержана, што
магчыма ў гэтым скажае сёньня звычай-
ная друкарская памылка і пачатак
сказаў трэба чытаць у такім выглядзе:
«Да гэтай катэгорыі належалі: гавань,
гутаркі, казкі, «Дука беларус-
кая» (два выданні)» і далей, як у
тэксце. Аднак катэгорыя сьвяра-
джэнняў, гэта пакуль што неясна. Спра-
ва ў тым, што ў зборніках «Дудка
беларуская» і «Смех беларускі»

дэсь вершы, якія можна лічыць па
свайму жанру білімікі да гаваньдэ —
вершаваных апавяданняў, напісаных
на аснове народных паданняў («Хі-
вец і скарб на сьвятога Яна», «Дзе
чорт не можа, там баба пашла» і
інш.), а таксама да гутарак («Як
прадуа шукаюць», «Не цурайся» і
інш.), але няма ні аднаго твора, які
можна было б лічыць казкам. Мож-
на спэцыяльна аўтарытэтычна сьвяра-
джэнне вядомай польскай пісьменні-
цы Э. Ажэшкі, якая ў лісьце да
Я. Карповіча 22 лютага 1888 года пі-
сала: «Быў у мяне нядаўна п. Багу-
шэвіч і чытаў мне казку — доўгую,
поўную фантазіі, вельмі добрую, на-
пісаную па-беларуску».

Адносна зборніка «Скрыпачка бе-
ларуская» ў часопісе «Край» падаюцца
проста нечаканыя звесткі, якія пры-
мушаюць паверыць, што трэці па-
зычны зборнік Ф. Багушэвіча з'явіў-
ся ў друку, але па нейкіх прычынах
не дайшоў да нас. У некруглоў не
толькі лічыцца «Скрыпачка» выдана-
й, але нават прышчыліцца цікавая
дэталі — кніга гэта выдана «з
паўтратам аўтара» (падкрэслена
мною. — С. А.).

На гэтым моманце ў артыкуле
«Новае пра Ф. Багушэвіча» я не спы-
наўся з пэўным намерам. Хачелася
паверыць усе выданыя кнігі беларус-
кага паэта ўключна па 1900 год, каб
высвятліць, ці няма сярод іх зборніка
«Дудкі беларускай» і «Смеха бела-
рускага» з партрэтаў аўтара, які па-
малювае называе «Скрыпачкай»? І
вось цяпер я магу сказаць, што ні ў
адной вядомай кнізе Ф. Багушэвіча,
выданай пры жыцці паэта, няма
яго партрэта. Гэта няздольна на дум-
ку, што магчыма сапраўды ў 1900 г.
пэсыматна падаўся «Скрыпачка бе-
ларуская» пачытаць свет і была вы-
дана з партрэта Ф. Багушэвіча.

Павярджам у значнай ступені гі-
тую думку і артыкул-успаміны «Бе-
ларускі пэсяр» (польская газета
«Кур'ер віленскі», 11 лютага 1928 г.).
Артыкул гэты падпісаны літарамі
«NR». Змест яго без асаблівых цяж-
касцей дазваляе ўсталяваць, што
аўтарам гэтых успамінаў быў не хто
іншы, як Н. Руба (ён прымаў удзел
Ф. Багушэвічам у пэдыяжоры па
Біліі і Нёмане, прысутнічаў у Жу-
рэнах на пахаванні беларускага па-
эта). Н. Руба некалькі разоў высту-
паў з артыкуламі пра Ф. Багушэвіча.
Апрача некруглоў у часопісе «Гіты-
гонік лістравання» ён змясціў вялікі
артыкул у польскай газеце «Кур'ер
літвскі» (№ 84, 1906 г.).

Артыкул Н. Рубы ў газеце «Кур'ер

віленскі» цікамы новымі, больш да-
кладнымі звесткамі пра аздакаўную
працую Ф. Багушэвіча ў Вілені
пасля пераезду ў Украіну. Аўтар ар-
тыкула падае, што беларускі
паэт жыў на рагу вуліцы Коннай,
непадалёк ад колішняга так званага
Збожжаватага рынку, дзе цэнтр раз-
мешчаны тараскіх гаваньдэ, раз-
дзяліў з будынкам з вуліцы Коннай
займаў Ф. Багушэвіч з жонкаю і
дзвюма дзецімі. Лёгка можна было
зайсці ў яго кватэру, бо тут, асабліва
у кірмашына дні, збіраўся натоўп ся-
лян. Пан адыхаў наперакоч звячням
калегаў прымаў сваіх кліентаў ася-
но і ўлетку, а 5—6 гадзіне раніцы
а справы вырашаў не толькі ў сваім
кабіне, але і часам на вуліцы. Мож-
на было з гэтага рабіць выснову, што
Ф. Багушэвіч меў шырокую славу, а
значыць і вялікія прыбыткі. Аднак
такое меркаванне было слушным
толькі напалову: кліентаў сапраўды
было вельмі многа, але прыбыткі меў
ён вельмі малыя.

Аднак вернемся да галоўнай тэмы
нашай размовы — зборніка «Скрыпач-
ка беларуская». Аўтар артыкула «Бе-
ларускі пэсяр» пэсыматна: «Ся-
творчасці Багушэвіча складаецца з
трох невялікіх томнікаў, кожны з
якіх меў асобную назву: 1) «Дудка»,
2) «Смех», 3) «Скрыпачка». Усе яны
надрукаваны за мяжой (падкрэслена
мною. — С. А.), адкуль вельмі цяжка
было іх прывезці. Апрача таго, раз-
глядаючы лірыку паэта, Н. Руба ся-
род выдатных твораў Ф. Багушэвіча
назвае верш «Свая зямля», якога
няма ні ў «Дудцы беларускай», ні ў
«Смеху беларускім». Напрашваецца
вывад, што аўтар артыкула, калі не
меў пад рукамі трэцяга зборніка —
«Скрыпачка беларускую», дык пры-
намш ведаў некаторыя творы Ф. Ба-
гушэвіча, якіх мы сёння не ведаем.

Усё гэтыя даволі абрыўстыя звест-
кі няздольны на такое меркаванне:
«Скрыпачка беларуская» не адыралася
беларускі» яшчэ больш сумнай гіста-
рыі, чым з апавяданнем «Траля-дэ-
ка», якое было выдана ў Кракаве ў
1892 г. і толькі амаль праз семдзе-
сят год стала здыбкам беларускіх
літаратуры? Прадуа, сляды «Траля-
дэка» не збыліся таму, што кніга
была падлічана за польскі твор (апа-
вяданне было выданае латышкай і
аўтанічна) і трапіла ў польскія біблія-
графічныя дасядкі (напрыклад, у
бібліяграфію польскай літаратуры
К. Эстрахера).

Трэба адзначыць і той факт, што
«Траля-дэка» няма ні ў адной бі-
бліятэцы Савецкага Саюза. Вядома,
сапраўды з пераважым кніг Ф. Багу-
шэвіча, выданыя за мяжой, было
належка Магчыма, «Скрыпачка» та-
ксам выйшла за мяжой, але па роз-
ных прычынах не трапіла на Бела-
русь.

Пашукі «Скрыпачкі беларускай» па
польскай бібліяграфічнай літаратуры
не далі жадаемых вынікаў. Пакуль
што застаецца загадкай пытанне аб
тым, выдаваўся ці не выдаваўся трэ-
ці пазычны зборнік Ф. Багушэвіча.

Гэтую бібліяграфічную загадку,
вельмі важную для беларускай літа-
ратуры, можна вырашыць толькі пры
дапамозе і пры ўвадзе навуковых
бібліятэк братняй Польшчы. Магчы-
ма, пэўнае сьведчанне ў гэтым пытан-
ні праймае і пэдыяжоры да гэта-
га часу ліста Ф. Багушэвіча да
Э. Ажэшкі, якія заахочваюцца ў архі-
ве польскай пісьменніцы ў Варшаве.

Сцяпан АЛЕКСАНДРОВІЧ.

Часопісы ў лютым

«БЕЛАРУСЬ»

Вершам Міхася Калачынскага
«Плода і хлеб», прысвечаным
змяшчальнай падзеі — студэнц-
скаму пленуму ЦК КПСС, адкры-
ваецца нумар.

Гутарка карэспандэнта часопіса
з намеснікам старшын Дзярж-
плана БССР А. Папавым змешча-
на пад назвай «Вяліччы час —
вельміны планы». Чытае дэда-
еца з яе аб развіцці прамысло-
васці, сельскай гаспадаркі і куль-
туры рэспублікі ў трэцім годзе
міграцы. Нарыс Я. Кучара і І. Гу-
савя «Ад радовёта да маршала»
расказвае пра жыццё шылак
маршала аўтэнцічна С. А. Красоўска-
га, нарыс М. Савіча «Гродзенскі
аэтант-тукань» — аб неабудові
сміагроду, нарыс В. Шаціны «На-
родны засядальнік» — пра засяда-
цкае народнае суду Мінскага ра-
ёна І. Е. Гаваньку.

80-годдзе для нараджэння
К. Я. Варашылава прысвечаны ар-
тыкул «Заўсёды з народам». Пра
здымкі новага фільма «Пад Маск-
вой» часопіс друкуе ілюстрацыі
дэпні І. Кударэвава «У агні гэта-
васці». Мастацкія выступы пры-
свечан артыкул Г. Патроўскага
«Рэспубліканская 1960 года», дэ-
гноміку М. Луканіна — артыкул
Р. Шчырава «Гадасці паэзіі», рас-

публікацкаму агляду народных
тэатраў і

